
ДОКУМЕНТИ

ТЕЛЕКСИ С ГРИФ „ЗА СЛУЖЕБНО ПОЛЗВАНЕ“*

*Любен Антонов,
Пламен Атанасов*

Кореспондентите на БТА, националното радио и централния печат изпращат от Русе дописки, които никога не са публикувани. Те добросъвестно събират сведения за замърсеността на въздуха и присъстват на всички протести. На местните журналисти им е забранено да пишат по тази тема.

Въпреки всички забрани в национален ефир „се промъква“ първата информация за русенската скотрагедия. В директно предаване на Любен Антонов от кореспондентското студио на БНР директорът на ХЕИ д-р Колев „едно към едно съобщи, че химическият завод в Гюргево денонощно бълва хлорни облаци срещу Русе. Какво ни изпатиха главите след това предаване? То не бяха разпити, не бяха заплахи и предупреждения... Чудя се как тогава не ме уволниха...?“ Известната радиоводеца Лили Маринкова прави неуспешен опит да включи темата в най-популярното тогава предаване „Разговор с Вас“: „Предупредих Лили, пише Л. Антонов, че темата е табу, но тя направи уговорка всичко да стане с „езоповски език“... Казах ѝ: „Лили, ако ще се включваме с тази тема от Русе, настоявам да разнищваме проблема „едно към едно“, без да шикалкавим. Аз живея и работя в този град и държа да гледам

* Публикуваме кореспонденциите на авторите, които са запазени в личните им архиви и са предоставени на екипа на документалния филм „Шест жени“. Съхраняват се в ДА – Русе, ф. 1455 „НС „Екогласност“. Текстът на кореспонденциите е поместен в книгата на Веселина Антонова и Детелина Каменова „Демонтаж. Една балканска история от края на XX век. Русе, 2008, 93–134.

хората в очите без да се притеснявам...“ Но ръководството на радиото не разрешава включване от Русе по тази „опасна“ темата.

Израз на отношението на партийното и държавно ръководство и „тревогата“ и „загрижеността“ им към задушаващия се град е поведението на Гриша Филипov. На 10 февруари 1988 г. около 14 часа, когато служебната кола на члена на Политбюро на ЦК на БКП и русенски депутат паркира пред сградата на ОК на БКП, пред Паметника на свободата вече са се събирали стотици граждани на поредната, четвърта, най-голяма демонстрация. Тръгва шествие, което обикаля градската градина и се спира на площада пред Партийния дом. Бързо нарастващото множество разтревожени хора с десетки плакати застава пред бетонната безмълвна сграда. Протестиращите са вече около 2000–3000 души, които очакват отговор на страшния въпрос: Русе обречен град ли е?

Местните журналисти са поканени на „спешна“ среща с височайшите гости и напълно изолирани от случващото се пред сградата. „Дойдоха при нас „баш“-овете – разказва в автобиографичната си книга „Извън ефира...“ кореспондентът на БНР Л. Антонов, и със своя просташки руски акцент Гриша Филипov започна да ни занимава с какво ли не, но не и с това, което ставаше на площада. Опитах се да „актуализирам“ срещата с реплика, че пред Партийния дом има хиляден народ. Филипov не издържа, размаха един лист и запита какви са тия глупости, които пишем, кой тук е кореспондент на БТА и започна да чете отделни фрази от информацията за поредната демонстрация. Пламен Атанасов стана и се опита да поясни, че тази информация е „за служебно ползване“, но той не го слушаше и продължи да го хока. В този момент в стаята влезе шефът на МВР Веселин Енев и прошепна нещо на Петър Петров. „Ами, да отиваме...“ обърна се той към Гриша Филипov... Когато групата се показа пред многохилядното множество, посрещнаха я със спонтанно дюдюкане, освирквания и възгласи: „Долу! Долу!... Искаме чист въздух!...“ Гриша Филипov широко се усмихна, вдигна ръце за поздрав като че ли народът го приветстваше, а не го освиркваше... Лицемер, демагог, нещастник...“¹ Личните си и професионални преживявания в този период Л. Антонов споделя за първи път в писмо до в. „Литературен фронт“: „Аз съм професионален журналист от 33 години, сблъсквал съм се с много „деликатни“ и „неудобни“ теми, но това, което изживявам от пет години, откакто започнаха хлорните обгазявания на Русе, едва ли може да се опише спокойно. Проблемът „хлор над Русе“ е табу за мен и за всички колеги кореспонденти. И това табу буквално ни превърна в нищожества, страхливци и едва ли не в негодници в очите на нашите съграждани. Питам се кому е нужно това обидно и необяснимо табу, когато един град буквално гине?“²

Журналистката от местния вестник „Дунавска правда“ Ценка Гинкова публикува своя спомен от тази среща. Две години след събитието на страниците на своя ежедневник тя също разказва за неуместните обвинения на Гриша Филипov към журналистите, че пишат за обгазяването, като критиката

¹ Антонов, Л. Извън ефира...: От първо лице единствено число... От изворите на паметта. Силистра, 2006, 80–84.

² Литературен фронт, № 7, 11 фев. 1988.

му е най-остра към кореспондента на БТА Пламен Атанасов. „Много си активен – казва Гр. Филипов, – чета информацияте ти в ЦК, нещата са засилени, преувеличени...“ Пл. Атанасов отговаря: „Др. Филипов, аз съм задължен да предам. Данните ги вземам от РИОПС и ХЕИ, няма нищо измислено“... Иван Харизанов от в. „Възход“ задава въпроса: „Др. Филипов, след 20 минути тук, пред сградата на партията, се очаква голяма демонстрация на русенци. Какво да правим, да пишем ли?“ Гр. Филипов отговаря: „Аз не мога да разбера... Ясно и чисто небе, прекрасен ден, въздухът свеж, защо е необходимо да се излиза да се прави демонстрация?“ На него дори и през ум не му минава, че русенци няма да излязат на улицата по време на обгазяване! И докато членът на Политбюро и секретар на ЦК на БКП се чуди, влиза началникът на ОУ на МВР и съобщава, че демонстрацията е започнала.“

Изпратените с гриф „За служебно ползване“ телекси до БТА и БНР на Любен Антонов и Пламен Атанасов не само съдържат важна информация. Двадесет години след събитията кореспонденциите са все още почти единствените документални свидетелства, достъпни за съвременния изследовател. Тези текстове, писани под непосредственото въздействие на случващото се, пресъздават автентичната атмосфера на събитията. Обхващат периода 29 октомври 1984 – 10 февруари 1988 г.

29 октомври 1984 г.

Л. Антонов, БНР: (да се предаде лично на др. Захари Станимиров)

Уведомявам ръководството, че системното замърсяване на въздуха в района на Русе отдавна се е превърнало не само в социален, но и в политически проблем за града... *

Ако с по-слабите обгазявания русенци започнаха да се примиряват, съвсем не е така при така наречените взривни обгазявания, когато не само трудно се диша и силно дразнещият въздух предизвиква остра кашлица, болки в очите, съзене и масово главоболие, но и видимостта по улиците рязко намалява от гъстата синкава димна завеса.

В такива случаи започват телефонните канонади до всички местни и централни инстанции – от кореспондентските бюра на централните средства за масова информация и редакциите на окръжния вестник и телевизионния център – Русе, Окръжния и Общинския комитети на партията до Комитета за опазване на природната среда, Министерския съвет, ЦК на БКП и кабинета на др. Тодор Живков.

* С многооточие са пропуснати текстове, които се дублират в други телекси от същата дата.

В такива дни, а напоследък те все повече зачестяват, вярвайте ми, не ми се стои в кореспондентския пункт. За 3–4 часа, колкото обикновено траят обгазяванията, позвъняват не по-малко от 80–100 възмутени и негодуващи граждани с упреци и настоятелни молби радиото да помогне на Русе. Неудобно е да цитирам тук всевъзможните цинизми и ругатни, които се отправят по адрес на радиото, но три изказвания съм длъжен да доведа до знанието на ръководството. Работничка от Корабостроителния комбинат „Иван Димитров“ ми заяви по телефона: „Др. Антонов, бременна съм, но у мен все повече назрява решението за аборт, та ако ще това да ме лиши завинаги от възможността да бъда майка. Нямам намерение да родя изрод...“ Работник от Комбината за селскостопански машини „Георги Димитров“ ми каза: Слушам Ви често да говорите за трудовите успехи на русенци, др. Антонов, но нито дума не казвате, че ако продължават така да ни троят, след година-две няма да има за какво да говорите, освен за един обезлюден град...“ Гражданин – пенсионер предложи русенци за съберат волни пожертвувания за построяването на пречиствателни съоръжения, които да спасят Русе от гибел.

Какво е действителното положение? Откъде и откога са тези хлорни обгазявания на Русе? Тяхното начало води от около 3 години с влизането в действие на първите мощности на строящия се точно срещу Русе румънски химически завод... След пускането в действие на химическия завод край Гюргево замърсяването превишава няколко стотин пъти пределните граници.

Едва на 17 октомври т.г. в „Дунавска правда“ – Русе публикува редакционна бележка по този повод, в която между другото се казва: „... главното огнище на обгазяване на въздуха е химическият завод в Гюргево – СРР“.

Проблемът със замърсяването на въздуха в Русе и околностите му бе разгледан на заседание на постоянната комисия по опазване на природната среда при Народното събрание... На проведената през миналата седмица в София XVI сесия на смесената Българо-румънска комисия за икономическо и научно-техническо сътрудничество въпросът беше разгледан с цялата му сложност и острота. В изпълнение на обща договореност между двете страни, през следващата седмица група български специалисти от централни ведомства и от Русе ще посети химическия завод в Гюргево. Заедно със специалисти от Румъния ще бъдат предложени решения за почистване на въздуха в района на двата граничещи града.

Към това аз повече няма какво да добавя. Ясно е само едно: взривните обгазявания с хлорни отровни вещества на Русе не секват, както не секват и телефонните канонади по този повод.

25 септември 1987 г., следобед

П. Атанасов, БТА:

СИГНАЛ! РАСТЕ ТРЕВОГАТА В РУСЕ

Вече трети ден (сряда, четвъртък и петък) от ранно утро докъм 10,00–10,30 часа най-големият ни крайдунавски град се обгазва силно с хлор от съседните химически заводи в Гюргево. По данни на ХЕИ само през септември (до днешна дата) обгазванията са 11... С това техният общ брой от началото на годината надхвърля цифрата 30. При сравняване на данните се вижда, че Русе не е обгазван силно само през юни, когато се извършваше профилактика на заводите. През останалите месеци регистрираните обгазвания варират между 5 и 8 на месец. Така месец септември е рекордьор...

За жалост, картината не може да бъде допълнена с данни за концентрацията на хлора, тъй като те са засекретени и след всяко замерване от страна на ХЕИ те се изпращат до Комитета за опазване на околната среда при Министерски съвет, до Министерството на народното здраве, Гражданска отбрана и други инстанции...

Тревожни и остри са обажданията на гражданите, които позвъниха тази сутрин в кореспондентския пункт на БТА в Русе... На са редки сравненията с годините през войните, когато са употребявани бойни отровни газове. Дори един гражданин – по всяка вероятност ветеран от войната – нарече сегашното положение военно. Разбира се, всичко хората свързват с ръководителите на общинско и по-високо равнище, които не мислели въобще за града и неговите обитатели. Едва ли е необходимо за цитирам епитетите, които се употребяват.

Обгазването вече е приключило (сега е 12,00 часа), но хлорът продължава да е наслоен по стаите в жилища, на работните места, в училища, детски градини. Изобщо човек не може да е сигурен кога да отвори прозорците си за проветряване... На 23 септември, когато се връзваха червените връзки на новите пионери, над града също имаше хлорна завеса. Въпреки това (въпреки и изричната заповед на заместник-директора на ХЕИ), децата излязоха по площадите. А това още повече вся недоволство сред родителите.

Каквото и да се пише повече, то не би изразило нажежената атмосфера, която цари тези дни в Русе сред населението. Хората просто са уплашени... В заключение – непрекъснати са атаките на гражданите защо вестниците и списанията все още мълчат. 17,30 ч.

25 септември 1987 г.

Л. Антонов, БНР:

Положението с хлорното обгазване на Русе, особено вчера и тази сутрин, е повече от неудържимо. Концентрацията на хлор във въздуха е десетки пъти над допустимата.

Целият град е покрит с гъст синкав дим, който души, гложди очите и хората вървят по улиците с кърпи на уста. Телефонната канонада в кореспон-

дентския пункт на българското радио, а и не само тук, не спира нито за минута, просто не мога да си върша работата.

Ръководството на града не може да вземе никакви ответни мерки срещу това недопустимо отравяне на града, освен да замерва със специална апаратура степента на концентрация и да информира Политбюро на ЦК на БКП, МС и да протестира пред партийното и държавно ръководство на Гюргево. Това въещност се прави винаги при всяко по-осезателно обгазяване на Русе.

... Само преди секунди гражданин се обади и помоли най-после на населението да се раздадат (дори срещу заплащане) противогази...

Хората неудържимо ругаят цялото ръководство на Русе, а и не само него.

28 септември 1987 г., следобед.

П. Атанасов, БТА:

СПОНТАНЕН ПРОТЕСТ СРЕЩУ ЗАМЪРСЯВАНЕТО НА ВЪЗДУХА

Днес в 14,00 часа повече от 500 русенци – работници от промишлени предприятия, служители, пенсионери и др., се събраха пред Партийния дом в центъра на града. Те носеха лозунги, с които определяха целта на спонтанното си събиране: „Мирна демонстрация за въздух“. Хората бяха излезли да изразят недоволството и загрижеността си от честите, напоследък доста тежки, обгазявания с хлор и минерални киселини от химическите заводи в Гюргево. Другите лозунги гласяха: „Нетърпимо е – спрете завода! ; „Дайте ни чист въздух!“; „Хлор – не!“; „Искаме здраво поколение!“; „Живот за децата на Русе!“; „Чист въздух за децата ни!“; „Русе обречен град ли е! ; „Спрете кошмара, който отравя дните и нощите ни!“.

Събралите се искаха да узнаят какви мерки се вземат по отношение на хлорните обгазявания, в отговор на което секретарят на ОК на БКП Иван Андреев информира, че в 13,00 часа днес се е състояло съвещание с партийните секретари на русенските предприятия по този проблем, след което представителна делегация начело с първия секретар на ОК на БКП Иван Винков е заминала на среща с ръководителите на окръг Гюргево. Един от въпросите, които ще бъдат разгледани, каза др. Ив. Андреев, щял да бъде прекратяването на производството на хлор в гюргевските заводи и евентуалното им преустройство за друго производство...

Ораторът често бе апострофиран. Хората задаваха конкретни въпроси... Мнозина заявяваха, че цели пет години се чуват само приказки, че досегашното мълчание на средствата за масова информация е престъпно. Дочуваха се възгласи: „Искаме Хага!“

Секретарят на ОК на БКП информира и за нотата, която нашето правителство е връчило на румънския посланик в София след силното обгазяване с хлор в петък (25 септември). Той запозна наизлезлите граждани със заповедта на ХЕИ децата да не играят утринна гимнастика и да не се провеждат часове по физкултура на открито, както и каквито и да било други прояви при обгазяване.

Демонстрацията продължи близо час.

Забележка: В събота в. „Дунавска правда“ запозна читателите си с положението и чрез директора на ХЕИ откровено ги информира за опасността от хлорните обгазявания. 18,25 ч.

28 септември 1987 г.

Л. Антонов, БНР:

МИРНА ДЕМОНСТРАЦИЯ ЗА ВЪЗДУХ В РУСЕ

Около 14,00–14,30 ч. днес в центъра на Русе, пред Партийния дом, излязоха на мирна демонстрация повече от 500–600 русенски граждани. Сред тях видях много познати лица и стигнах до извода, че това са хора от различни предприятия и с различни професии – работници от Корабостроителния завод „Иван Димитров“ и Комбината за тежко машиностроене, от Стопанско предприятие „Благоустройство и комунално стопанство“, химическия комбинат „Петър Караминчев“, от Трудово-производителните кооперации, служители от фотографията и търговските организации, културни дейци. Имаше и много майки с малки деца.

Демонстрантите стояха в плътна група около новия фонтан в центъра, а след това се придвижиха бавно и спокойно към стълбището на Партийния дом. Служители на МВР наблюдаваха поведението им без да се намесват. Нямаше никакви изстъпления както от демонстрантите, така и от органите на реда. С една дума – в буквалния смисъл това беше една мирна демонстрация.

След малко от Партийния дом излязоха повечето от секретарите на ОК и общинските комитети на партията. Секретарят на ОК на БКП Иван Андреев застана пред демонстрантите и им разясни мерките, които ръководството на града и общината предприемат за нормализиране на положението с русенския въздух... Съобщи още, че на 25 септември, в деня на последното голямо обгазяване, председателят на МС е връчил протестна нота на румънския посланик в София, че се подготвя нова среща на най-високо равнище (б.а. между др. Т. Живков и Н. Чаушеску), на която един от главните въпроси ще бъде въздухът на Русе, че се водят преговори с румънската страна производството на хлорни продукти да бъде преустановено и съоръженията да се преустроят за друго производство без хлор, както и за изнасяне на хлорните цистерни дълбоко навътре в румънска територия.

През време на неговото изложение др. Ив. Андреев бе често апострофиран от много граждани с реплики от рода на тези: „В целия свят за такива случаи се пише и говори, само за Русе се мълчи от печата, радиото и телевизията; Децата умират пред очите ни; Всеки ден стават спонтанни аборти на бременни жени, а много раждат изродчета; Искаме да се намеси Хага“.

В един момент цялата демонстрираща група започна силно и продължително да скандира: „Искаме въздух за нашите деца!“. Някои се обадиха и заявиха на др. Ив. Андреев, че в четвъртък ще искат отчет за направеното през тези дни, за да спре отравянето на града.

Дълга да уведомя ръководството, че положението в Русе наистина става трудно управляемо особено след последното тридневно непрекъснато обгазяване на града. В някои заводи работниците са отказвали да започнат работа. Има симптоми, че могат да се очакват и по-нежелателни неща...

2 октомври 1987 г.

Л. Антонов, БНР:

ОБСТАНОВКАТА В РУСЕ СЕ НОРМАЛИЗИРА

След мирната демонстрация за въздух на голяма група русенски граждани на 28 септември, до вчера следобед обстановката в Русе продължи да бъде напрегната... Градът продължава да е настръхнал в очакване на обявената по време на демонстрацията нова още по-масова демонстрация в четвъртък (1 октомври), ако гражданите не получат ясен и точен отговор за онова, което се прави за опазване на живота и здравето на 200-хилядния град...

Вчера (четвъртък) в 11 часа – т.е. три часа преди насрочената за 14 часа нова демонстрация, ОК на БКП свика съвещания на партийния, стопанския, държавния и обществен актив на общината, на което първият секретар на ОК на БКП др. Ив. Винков направи обширно едночасово изложение за резултатите от разговорите на русенската делегация с ръководството на гр. Гюргево. На 28 септември изложението на др. Ив. Винков бе предавано изцяло по цялата градска и окръжна радиофикационна мрежа...

Снощи от 19 до 20 часа цялото изложение на др. Винков на запис отново бе излъчено по окръжната радиомрежа.

Всичко това изигра своята положителна роля, в резултат на което нова демонстрация не се състоя. А готовност за нова демонстрация имаше – вчера през целия преди обед в кореспондентския пункт се обаждаха граждани от различни предприятия, учреждения и учаша се, които открито заявяваха, че от техните колективи в следобедните часове ще излязат на демонстрация десетки и стотици хора.

В обявения за новата демонстрация час бях в центъра на Русе, пред Партийния дом, в очакване да се случи нещо. Вярно, бяха дошли необичайно за този час много граждани в центъра, но това бяха по-скоро любопитни хора, които просто искаха да видят дали ще има демонстрация, но организирана или спонтанна проява на недоволство не стана. Разбира се, органите на обществения ред бяха на поста си, но не за да разпръсват хората, а да не допуснат при евентуална демонстрация изстъпления на несъзнателни, лумпени или вражески настроени лица.

5 октомври 1987 г.

Л. Антонов, БНР:

НОВО СИЛНО ХЛОРНО ОБГАЗЯВАНЕ НА РУСЕ

Обгазяването на Русе с хлор от завода в Гюргево продължава. Вчера (неделя) румънският завод отново изпусна хлор, но то бе в приемливи граници.

Тази сутрин обгазяването е далеч над пределните норми. Гъстата мъгла в ранните утринни часове не позволи да се разбере, че има обгазяване по цвета на въздуха, но острата миризма се чувства във всички райони на града. Около 8 часа мъглата се вдигна и останаха само хлорните облаци – синкави, гъсти, с остра миризма. Хората вървят по улиците с кърпи или марли на устата, както задължава разпространената във всеки русенски дом „Паметка“ на Гражданската отбрана.

Телефоните в кореспондентския пункт непрекъснато звънят. Гражданите с основание питат това ли бе решено миналата седмица на разговорите на русенските ръководители с техните колеги в Гюргево. Допускам, че днешният ден няма да мине без изяви на недоволство и протести на гражданите...

23 октомври 1987 г.

Л. Антонов, БНР:

ОТНОВО СИЛНО ХЛОРНО ОБГАЗЯВАНЕ НА РУСЕ И РАЙОНА

От тази сутрин, след около 20-дневно прекъсване, районът на Русе отново получи силно хлорно обгазяване.

Около 8,30 часа, най-напред в Източната зона на Русе, градът бе нападен от хлорни облаци, далеч, вероятно 7–8 пъти надвишаващи допустимите норми. Възмутени и разтревожени граждани непрекъснато звънят в кореспондентския пункт... От Психодиспансера се обади лекар с информация, че в техния район (Източната зона) обгазяването е по-голямо отколкото на 23–25 септември. Позвъниха и от с. Сливо поле, и от СО „Тежко машиностроене“, и от с. Мартен, които са в източна посока от Русе, съответно на 23 и 12 километра от Русе – там обгазяването направо е убийствено. Хлорният облак е толкова гъст, че автомобилите пътуват на фарове... Позвъни гражданката Надежда Петрова, разплакана тя сподели, че се връщала с едногодишното си дете от болницата, когато я застигнал хлорният облак. Докато се прибере у дома ѝ, детето буквално посиняло от задушаване.

В момента, когато предавам настоящата служебна информация, центърът на Русе е потънал в синкава хлорна мъгла. Хората ходят с кърпи на устата...

26 октомври 1987 г.

Л. Антонов, БНР

ПОРЕДНО СИЛНО ХЛОРНО ОБГАЗЯВАНЕ НА РУСЕ

Вчерашният неделен ден (25 октомври) отново бе в буквалния смисъл черен за населението на Русе. Още в ранните часове на деня, възползвайки се от временно падналата мъгла, съседите от търговския завод за хлорни продукти изпуснаха огромни количества хлор. Целият град потъна в гъста синкава хлорна пелена, която предизвиква редица аномалии в нормалния ритъм на деня. Особено силно бе хлорното обгазяване в района на централната русенска гара, откъдето имаше и най-много телефонни обаждания в кореспондентския пункт. Има случаи на принадлежи на деца от задушаване.

Обгазяване стана причина да бъдат отменени масовите кросови бягания в Парка на младежта, където бяха дошли няколко хиляди граждани, младежи и деца. След прекратяване на хлорното обгазяване (времетраенето му бе традиционно – около 3 часа) от румънския бряг срещу Русе започнаха да се вдигат гъсти облаци черен дим, които надвиснаха над Русе за не по-малко от час, докато вятърът ги отнесе.

Допълвам и предишната си служебна информация за хлорното обгазяване на Русе на 23 октомври: всички колективи на предприятията от Източната промишлена зона, където обгазяването бе най-силно, които работят на открито, са преустановили работа.

3 ноември 1987 г.

Л. Антонов, БНР:

ПОРЕДНО ХЛОРНО ОБГАЗЯВАНЕ

Тази сутрин Русе отново осъмна с хлорно обгазяване...

Ето някои от характерните за днес обаждания: „Не е ли обидно, че преди няколко дни радиото е присъщата си напористост и критичност пледираше по проблемите на столичния въздух, а за нашия град, който е в бедствено положение, мълчи?“

„Това ли е поздравът на нашите съседи от Гюргево, с които уж сме побратимени, по случай 70-годишнината на Октомврийската революция? И на това ли казваме, че е интернационализъм в действие?“

„Уверяваме Ви, че още днес ще изпратим телеграма до др. Горбачов – да знае и той какви са „дружеските ни взаимоотношения с Румъния.“

Свързах се със специализираната лаборатория при ХЕИ – Русе, откъдето д-р Андреева ми съобщи, че днес хлорното обгазяване на Русе превишава 2 пъти допустимите норми, а замърсяването с минерални частици е 27 пъти над допустимите норми.

10 ноември 1987 г.

Л. Антонов, БНР:

ЗАВОДЪТ В ГЮРГЕВО НЕ РАБОТИ, А ХЛОР В РУСЕ ИМА

След няколкодневно затишие днес още от ранните часове Русе отново е обгазен с хлор... Отново възмутени граждани звънят до различни инстанции и питат докога съседите от Румъния ще се подиграват и ще будалкат не само гражданите на Русе, но и най-отговорни ръководители от българското правителство. Става дума за кореспонденцията в русенския в. „Дунавска правда“ от 7 ноември т.г., в която се съобщаваше за поредната среща на зам.-председателя на МС Григор Стоичков с румънския му колега Йон Константинеску по въпросите за хлора, на която румънският представител е заявил (и това е публикувано във вестника), че „в момента заводът за хлор и хлорни продукти край Гюргево е спрял и е в усилен ремонт“. Хората с право питат как става тая работа – заводът спрял, а хлорът не спира...

Дълга да уведомя ръководството, че „мъртвото вълнение“ в Русе по хлорния проблем продължава. Научавам от непроверени източници, но вече доста настойчиво се разпространява из града, че се подготвя или ще започнат да се събират подписи от цялото население на Русе под петиция до ООН: да поеме защитата на града щом две съседни и уж приятелски правителства не са в състояние да решат този проблем.

11 ноември 1987 г.

Л. Антонов, БНР:

ОТНОВО МИРНА ДЕМОНСТРАЦИЯ ЗА ВЪЗДУХ В РУСЕ

Днес, 11 ноември, между 14 и 15 ч., в центъра на Русе отново се състоя мирна двомонстрация на граждани срещу хлорното обгазяване на града...

В центъра на града, този път не пред Партийния дом, а пред Дома на народните съвети, излязоха първоначално около стотина граждани – служители, учители, пенсионери, майки. Имаше гражданки с марлени маски на лицата. Над групата прочетох четири плаката: „Стига хлор“; „Стига празни обещания от съседите“; „Грози ни химическа катастрофа“; „Не ремонт, а премахване на завода“.

Минути след началото се озовах пред нея по телефонен сигнал от гражданин. Разпитвах хората от кои предприятия са – Филиала на централния машиностроителен институт, Дунавския драгажен флот, Районна проектантска организация, учителки от детски градини и начални училища.

След малко пред групата се явиха председателят на Изпълкома на Общинския народен съвет Керчо Джамбазов и началникът на Окръжната инспекция по труда Тодор Дечев. Хората ги обсипаха с въпроси и възгласи: „Държавното и партийно ръководство не взема никакво отношение по нашия най-тежък проблем“; „Радиото и телевизията говорят за замърсяването на Враца и други градове, а за нашия бедстващ град мълчат. Срамно и обидно е“; „Уж нашата страна и Румъния са за чиста екология на Балканите, а съ-

седите ни нарушават това и дават лош пример“; „Ще има втори Чернобил и той ще се казва Русе“; „Румъниците ни отровиха“. Гражданка на около 30 години се обади: „Детето ми е на 9 години и от 6 месеца е по болници и санаториуми заради астматични пристъпи от хлора“. Друга възрастна жена се обади: „Знаете ли, че тази година нито едно русенско момче не е прието във военновъздушното училище заради болни бели дробове?“ Някой подхвърли: „В медицината вече се говори за „русенски синдром“. Това не ви ли смущава?“ Т. Дечев възрази, че това не е вярно, но го прекъснаха: „Питайте д-р Казанджиева и тя ще ви даде пълна документация“.

Кметът се опита да отговори на възгласите в смисъл, че партийното и държавното ръководство вземат мерки, че тревогата на гражданите е и тяхна тревога, но хората го прекъсваха и апострофираха с реплики: „Не е вярно!“ Няколко жени се провикнаха: „Ще дадем по една заплата и по една пенсия само и само да се махне заводът от Гюргево“.

Хората поставиха някои нови искания пред кмета – да се дава гласност на това, което се прави, защото беше обещано да става, но не се изпълни. Да се сигнализира населението преди всяко обгазяване и други от този род. Отново възгласи: „Стига празни обещания“; „Да се премахне заводът“; „Искам въздух за нашите деца“.

Служителка в Районна проектантска организация отново попита кмета защо по Радио София не се говори за нашата трагедия и допълни въпроса си с това, че след голямото обгазяване на 23 и 25 септември е говорила с Божана Димитрова и тя е отговорила: „При всяко обгазяване на Русе нашият кореспондент най-редовно ни изпраща информации с тревога, но не ни разрешават да говорим за русенския проблем“...

В това време една гражданка попита защо служители на МВР са арестувани журналист, който снимал... Попитах къде е тоя журналист и ми казаха, че е отведен в сградата на Дома на народните съвети. Отидох веднага там и в кабинета на кмета заварих началника на ОУ на МВР Веселин Енев. Оказа се, че са поканили намиращия се в момента в Русе и по стечение на обстоятелствата заснемащ демонстрацията екип от студия „Екран“ на БНТ – режисьора Жиров и редакторката Маргарита Неделчева Николова. К. Джамбазов ги попита защо не са се обадили на ръководството на града, но те заявиха, че просто заснемат случката, а кога ще се използва материалът и дали въобще ще се използва – това е в компетенцията на други органи. Обясних и аз на кмета, че това е добро съвпадение и на екипа от студия „Екран“ може само да се благодари за находката, и че няма място да тревога. Така или иначе, заснетото ще бъде от полза...

През цялото време на демонстрацията около площада имаше готовност на служители от народната милиция, но не се стигна до намесата им при евентуални нарушения на обществения ред, просто защото нищо повече от това, което описвам, не се случи.

Информацията от телекса на П. Атанасов се препокрива с цитираната.

14 ноември 1987 г.

Л. Антонов, БНР:

ПОРЕДНО СИЛНО ОБГАЗЯВАНЕ НА РУСЕ

И през днешния почивен съботен ден Русе отново бе разтревожен от недопустимо силно хлорно обгазяване от завода за хлор и хлорни продукти в румънския град Гюргево. Гъстите синкави хлорни облаци най-напред обгърнаха западната промишлена зона. Обадиха ми се по телефона няколко души от заводите „Гаврил Генов“, Млекозавода и Консервния комбинат „Дунавия“ с тревога, че такова силно обгазяване като днешното в този район досега не е имало. Половин час по-късно, около 10,30 ч., хлорните облаци обгърнаха и централната зона на Русе. Краткият преход, който нарочно направих из центъра на града, ме поразил. Площадът, който обикновено в тези часове в съботни и неделни дни е пълен с разхождащи се родители с малки деца, бе опустял. Не срещнах нито един гражданин без кърпа на лицето. Когато час по-късно си тръгнах на обед, разстоянието от около 700–800 м до дома ми ме измори до крайност. Чувствах се изтощен сякаш бях пътувал пеша десетки километри, а очите бодяха от болка и обилно съзрение.

У дома телефонната канонада бе невъобразима. Обаждаха се хора от различни райони на града, възмутени от факта, че никому не могат да се оплачат от новото бедствие – не отговаряли телефоните на нито един градски или окръжен ръководител и затова изливат болката си пред журналистите. Лично проверих и аз дали има дежурни в специализираната лаборатория на ХЕИ да разбере каква е степента на обгазяването, но двата известни ми телефона не отговаряха. Очевидно нямаха дежурни и не бе извършено замерване на обгазяването. А то, обгазяването, като имам предвид наблюденията си от други дни, бе най-малко 5–6 пъти над допустимите норми.

Няколко гласа по телефона ми заявиха, че градът е оставен на румънския произвол, че ръководството на града и на държавата ни не взема никакви мерки да спре трагедията на Русе. Поради това вече е започнала организация (неизвестно по чия инициатива) за столицата да замине цял влак с русенски граждани, които да излязат на протестна демонстрация пред румънското посолство, пред Министерския съвет и пред ЦК на БКП.

Непознат глас, очевидно не само възмутен от поредното обгазяване на града, но и по някаква стигнала до него информация, ме попита запознат ли съм с текста на стенограмата на разговорите от последната среща между др. Т. Живков и Н. Чаушеску. След като му казах, че нямам допир до подобни документи, той сподели: „Никакви разговори по нашата трагедия не е имало. Само така, между другото, Т. Живков веднъж на шега е подхвърлил реплика на Чаушеску, като е казал: „Абе, какво става с този хлор? Нашите русенци много негодуват! Вижте там направете нещо, че ще ме уволнят...“

По-късно, около 13 ч., ми позвъниха и граждани от източния район на Русе, от които разбрах, че обгазяването е стигнало и до тази част на града. Едва към 14–14,30 ч. хлорните облаци намаляха.

16 ноември 1987 г.

До др. Владимир Цаков, гл. редактор на програма „Хоризонт“ при БНР
Докладна записка от Любен Антонов, кореспондент на БНР – Русе

Другарю Цаков,

Изразявам протеста си пред Вас за това, че на 14 ноември, в емсията от 20 ч., бе излъчена не собствена, а информация на БТА за хлорния облак над Русе. Обидно ми стана за погазения авторитет на радиото като източник за най-бърза информация. Нима радиото няма собствен кореспондент в Русе? Нима този кореспондент не Ви информира служебно при всяко по-силно обгазяване на Русе или вече не му вярвате?

Дори и да не беше получено указание от най-високо място, че се вдига ембаргото от темата „хлорно обгазяване на Русе“, фактът, че се е получила информация по тази тема от БТА, трябваше да бъде достатъчен повод да потърсите собствения си кореспондент, за да осигури за радиото собствена информация за първо излъчване по проблема. Та в същия този ден (събота), в 15,48 ч., аз Ви предадох по телекса подробна служебна информация за обгазяването през този ден. Значително по-късно, след като получи данните лично от мен, а не от другадe, служебна информация предаде и кореспондентът на БТА. И от нея, след вдигане на ембаргото, дежурните редактори в БТА са подготвили приемлив за публикация текст. Нима не можеше това да направят и дежурните редактори в радиото? Или поне да ми се бяха обадили аз да предам вариант за излъчване (този ден бях до 19,30 ч. в пункта си) – така, както постъпи редакцията на в. „Работническо дело“, която още същата вечер, след получаване на информацията от БТА, е позвънила на кореспондента си в Русе и си осигури собствена информация.

Не стана нито едното, нито другото, а се постъпи по най-лесния, най-безопасния и безболезнен начин – ако нещо „сгазим лука“, нека БТА си носи отговорността.

Резонансът след излъчването на първата информация за хлорната трагедия на Русе съвсем не беше в полза на радиото. БТА и „Работническо дело“ вече трети ден са обект на похвали и благодарности от страна на десетки русенски граждани.

Очаквам, че след анализ на този случай, ръководството ще направи нужното, за да не се получават и в бъдеще подобни неприятни инциденти, за да се защитава винаги и при всички случаи авторитетът на българското радио и неговата авангардна програма „Хоризонт“.

18 ноември 1987 г.

Л. Антонов, БНР, за редакция „Кореспонденти“

ЗА ЛИКВИДИРАНЕ НА ЕКОЛОГИЧНОТО БЕДСТВО

Продължаващото пета година системно хлорно обгазяване на Русе от север и особено ежедневните залпови замърсявания на русенския въздух напоследък с хлорни облаци и минерални киселини, които многократно пре-

вишават допустимите пределни норми, основателно предизвикват тревогата на близо 250-хилядното население на крайдунавския град и 30-километровата зона около него.

В съответствие с решенията на Юлския пленум на ЦК на БКП за гласност на всичко, което живо интересува трудещите се, вчера и днес в най-големите русенски стопански организации се състояха общи събрания на трудовите колективи. Партийни и държавни ръководители на общината подробно информираха колективите за комплексните мерки, които партийното и държавното ръководство на страната, както и на русенската община, прилагат за по-скорошното ликвидиране на това екологическо бедствие.

С тревога и загриженост представители на всички поколения трудови хора изразиха своята и на своите съграждани болка от продължаващото бедствие, което отрицателно влияе върху здравето на населението и децата, пречи за ритмичната работа на русенската икономика, създава екологични аномалии.

Общоработническите събрания по този животрептящ за русенци проблем се състояха в Стопанското обединение „Тежко машиностроене“, Корабостроителния и кораборемонтен завод „Иван Димитров“, Строително-монтажния комбинат, ТЕЦ – Русе, Нефтепреработвателния завод „Леон Таджер, Локомотивно-вагонния завод „Васил Коларов и др.

25 ноември 1987 г.

Л. Антонов, БНР, за редакция „Кореспонденти“, чрез др. Владимир Цаков за излъчване

НОВО ОБГАЗЯВАНЕ НА РУСЕ

След близо едноседмично спокойствие, днес, в ранните следобедни часове, населението на Русе отново бе силно разтревожено. Около 13,30 ч., откъм река Дунав, над града надвисна огромен жълто-кафяв облак, който за броени минути вятърът отнесе в посока към Моста на дружбата, а после отново го върна към централната зона на града, където стотици граждани побързаха да се скрият в жилища и обществени сгради, още повече, че обгазяване на Русе от този род става за първи път и никой не знаеше какъв е произхода му.

Незабавните замервания от специализираните органи на Бърза медицинска помощ и на ХЕИ в периодите между 12,30 и 13,00 ч. и между 14,00–14,30 ч. установиха, че от север е навлязло хлорно обгазяване в допустимите норми. От 17 до 21 пъти над допустимите пределни норми е обгазяването с не по-малко опасните и вредни за здравето минерални киселини. И още нещо – за първи път в атмосферата на русенския въздух навлезе и обгазяване с опасния азотен двуокис – нула цяло и 177 хилядни милиграма на куб. м (0,177мгр на хиляда) – два пъти над допустимите норми.

26 ноември 1987 г.

Л. Антонов, БНР, за др. Владимир Цаков или др. Александър Шишков, отново за служебно ползване!

ПРОДЪЛЖАВА ОБГАЗЯВАНЕТО НА РУСЕ

И днешния ден русенци получиха поредната си порция обгазяване от Георгиевския завод за хлор и хлорни продукти.

Между 11,00 и 11,30 ч. съвременната измервателна апаратура на ХЕИ регистрира на Дунавския бряг хлорно замърсяване на русенския въздух в половината от допустимите норми.

Напоследък все по-често и в прогресивно увеличаващи се размери продължава обгазяването с минерални киселини. Така е и днес. Измерванията доказаха, че в атмосферата на Русе днес има 0,018 милиграма минерални киселини на кубически метър, което е девет пъти над пределно допустимите граници.

14 декември 1987 г.

Л. Антонов, БНР, чрез др. Владимир Цаков или Александър Шишков – за излъчване

Тази сутрин гражданите на Русе отново са силно разтревожени. След близо двуседмично спокойствие, в ранните часове на днешния ден, от север над града и района отново нахлу силно замърсен въздух. Примесен с гъстата мъгла, неговите видими белези оставаха скрити за гражданите, но на всички, които работят на открито или бяха по улиците, дишането стана тежко, на очите пари, предизвиква кашлица.

Специалната високочувствителна апаратура на ХЕИ установи, че между 9,00 и 9,30 ч. в централната зона на Русе обгазяването с хлор е чувствително над пределно допустимите норми. Особено тревожно е, че повече от 12 пъти над допустимото е обгазяването с минерални киселини, които са безцветни, без мирис, но са много по-вредни и опасни за здравето на хората.

15 декември 1987 г.

Л. Антонов, БНР. За служебно ползване!

ОТНОВО ТРЕВОГА ЗА ЕКОЛОГИЧНАТА ОБСТАНОВКА

Тревогата на русенското население от продължаващото втори ден влошаване на екологичната обстановка рязко се засили от рано тази сутрин.

Още в зори буквално всички райони на 200-хилядния град бяха обгазени в хлор и минерални киселини. В кореспондентския пункт на българското радио непрекъснато се обаждат разтревожени граждани, майки, възрастни хора, които настояват не само за гласност на подновеното бедствено обгазяване на града, но и за ефикасни мерки срещу продължаващата трагедия.

Не зная по какви причини, но служебната сводка от измерването на екологичната обстановка за днешния ден отразява само обгазяването между

14,15 и 14,45 ч. в района на Корабостроителния завод „Ив. Димитров“, където е констатирано слабо над пределно допустимите норми обгазяване с хлор и 4–5 пъти превишено обгазяване с минерални киселини. По обажданията по телефона от различни райони на града установих, че далеч по-силно обгазяване днес имаше и има в районите около химическия комбинат „Гаврил Генов“, Пътническата жп гара, Висшето техническо училище „А. Кънчев“ и др. – почти над целия град.

4 февруари 1988 г.

Л. Антонов, БНР – да се предаде лично на др. Владимир Цаков
ОТНОВО ХЛОРНО ОБГАЗЯВАНЕ НА РУСЕ

След около двумесечно спокойствие, тази сутрин 200-хилядното население отново осъмна в тревога. От север, още в зори, над града плъзнаха синкави хлорни облаци, които за броени минути обгърнаха централната, крайбрежната, източната и южната част на града. Работници и служители, ученици и деца, с кърпи върху лицата бързаха към заводи, училища и детски градини – дано там намерят подслон и покритие от смъртоносната напасть, но и там хлорът бе изпълнил атмосферата.

Не мога да кажа точно каква е степента на хлорното обгазяване и на замърсяването на русенския въздух с минерални киселини, защото по висшестоящи разпореждания на ХЕИ е забранено да се дава достъп на журналисти до резултатите от замерванията на въздуха, но при всички случаи то е многократно над допустимите пределни норми.

4 февруари 1988 г.

Л. Антонов, БЕР – да се предаде веднага и лично на др. Владимир Цаков
ПРОДЪЛЖАВА ТРЕВОГАТА НА РУСЕНЦИ

Тревогите на русенци днес продължават една след друга. След силното хлорно и минерално-киселинно обгазяване в ранните часове на деня, около 10,30 ч., през река Дунав, започна да се издига и да пълзи към българския бряг огромен тъмнокафяв, почти черен облак. За броени минути той обгърна цялата Източна зона на Русе и стигна до Моста на дружбата. В кореспондентския пункт на БНР, с небивала досега тревога, позвъниха изплашени граждани, които споделиха, че в техните колективи – Домостроителното предприятие, Локомотивно-вагонния завод „В. Коларов и др. в този район, е настъпило повсеместно силно главоболие на хората, има немалко случаи на повръщане.

5 февруари 1988 г.

Л. Антонов, БНР – да се предаде веднага на др. Владимир Цаков

И днес, за втори пореден ден, русенци живеят сред гъсти синкаво-сиви хлорни облаци... Поредното обгазяване откъм река Дунав започна в ранните часове на деня, за да получи все по-голяма интензивност около обед и в следобедните часове. По телефонните обаждания на граждани в кореспондентския пункт разбирам, че най-силно е хлорното обгазяване в района на жилищен комплекс „Здравец“, в Ученическото градче, Пристанищната зона, Източната промишлена зона и в центъра на Русе.

Вече нещо най-обикновено е в такива ситуации хората почти да не се движат по улиците, а тия, за които това е неосложно, почти тичат, закрили лицата си с кърпи или шалчета.

И вчера, и днес, в училищата са отменени часовете по физкултура. Има случаи в някои предприятия хората, работещи на открито, да отказват на работят.

Въпреки забраната на ХЕИ да дава данни на журналисти резултатите от замерванията на въздуха, успях по околни пътища да науча, че днес в районите на жк „Здравец“ и в Ученическото градче обгазяването около 11 часа е било един път и половина над нормата, а замърсяването със солна киселина – 1,5 до 3 пъти над пределно допустимите норми.

И друг, особено характерен елемент в днешните телефонни обаждания на гражданите: чули неколкочкратното излъчване по радиото на вчерашната информация за обгазяването и за разговорите в Русе, хората питат: „Това ли е резултатът от разговорите?“ и още: „Защо толкова се рекламира нуждата от гласност, а толкова пестеливо говорим за русенската трагедия? Защо толкова сме се загрижили за въздуха на Мексико, когато пред очите на цял народ един български град загива?“.

След час-два ще предам нова информация за резултатите от новите замервания на въздуха в Русе.

5 февруари 1988 г.

Л. Антонов, БНР – да се предаде веднага лично на др. Владимир Цаков

Това, което днес става в Русе, отдавна не се е случвало. Хлорното, киселинното и минералното обгазяване почти на цялата територия на 200-хилядния град продължава през целия ден, дори и в късните следобедни часове.

Последната информация за резултатите от замерванията на въздуха, които получих достоверно, макар по „втория начин“, показват, че в ранните следобедни часове хлорното обгазяване е около или един-един път и половина над допустимото в различните райони на града. Не е така обаче с другите вредни замърсители – минералните киселини превишават от 2 до 4 пъти

пределно допустимите граници, а солната киселина в атмосферата е от 1,5 до над 3,5 пъти над нормите.

Продължават все така интензивно и телефонните обаждания на граждани от различни райони на града в кореспондентския пункт на БНР.

7 февруари 1988 г.

Л. Антонов, БНР – евентуално за излъчване

ЧЕТВЪРТИ ПОРЕДЕН ДЕН РУСЕ ЖИВЕЕ В ОБГАЗЯВАНЕ

Четвърти пореден ден населението на 200-хилядния град Русе живее във все по-нарастваща тревога. Нито за час не секва обгазяването с отровни вещества от завода за хлорни продукти в съседния румънски град Гюргево. Особено тревожна е обстановката през днешния неделен ден. Още от зори градът е обгазен в сиво-синкави задушливи облаци. По улиците рядко се срещат хора, а на които се налага да бъдат извън домовете си, вървят с плътно загърнати лица с кърпи, маски и шалове.

По неофициална информация около 9,00 – 9,30 часа обгазяването на Русе с хлор е близо един път и половина над пределно допустимите санитарни норми, с минерални киселини – над 17 пъти и със солна киселина – близо 4 пъти.

Градът е опустял – нещо съвсем непривично и необичайно за неделен ден, когато обикновено площадите, градинките и парковете са пълни с граждани и майки с деца.

8 февруари 1988 г.

Л. Антонов, БНР, Докладна записка до Владимир Цаков

Другарю Цаков,

Дълга да Ви информирам, че след последното хлорно и киселинно обгазяване на Русе, което продължи четири последователни дни (не съм сигурен, че и днес няма до последва ново обгазяване), положението и безопасността на кореспондентския пункт на радиото в Русе става критично.

Ако досега телефонните обаждания на гражданите се свеждаха главно до възмущението им за това, че не се дава поне гласност на русенската трагедия, сега има вече и недвусмислени заплахи за разправа, както с мен, така и с други русенски журналисти, за подпалване на кореспондентското студио и разбиване на студийната техника. Подобни заплашителни телефонни обаждания има в Русенския радиоцентър.

Съобщавам Ви тези факти не за да търся помощ и закрила, а за да се разбере не само и не толкова от ръководството на радиото и КТР (Комитет за телевизия и радио – бел. В. Антонова), че ембаргото на темата „хлорно обгазяване на Русе“ никому не носи полза. Напротив, хората се озлобяват още повече, правят не съвсем неуместни съпоставки за това, че радиото,

телевизията и вестниците много загрижено пишат и съобщават за силно замърсени въздух на Мексико и други големи градове на планетата, а почти мълчат за русенския проблем. Съвсем основателно болшинството от гражданите, които звънят в кореспондентския пункт... (прекъсвам докладната си записка, точно в този момент ми звънят, че пред Дома на съветите има поредна демонстрация против обгазяването)... (продължавам)... поставят въпроса за гласността на проблема и доста невъздържано го пречупват през призмата на конкретния случай. Това недвусмислено бе доказано и на демонстрацията, от която току що се завръщам. От нея имам документални записи, които съм готов да предоставя на ръководството и на всички инстанции, от които зависи решаването на въпроса за широка гласност на русенската трагедия.

Всъщност, за това е и настоящата ми докладна записка. Вероятно сте били сезиран вчера за предадената от мен информация за 4-дневното обгазяване на Русе. Ако предадох тази информация (тя не беше излъчена под претекст, че ще бъде излъчена моята информация, ако дойде такава и от БТА ???), направих го не за да си пиша актив пред моите съграждани, а защото положението наистина бе стигнало критичната си точка и аз бях длъжен да реагирам. Тъкмо поради това стигнах и дотам, че да търся дежурния по програма Димитър Николов у дома му с настойчива молба да съгласува с Вас или с когото трябва, но тази информация да бъде излъчена. Бях повече от сигурен (и сега продължавам да съм убеден в това), че ако информацията беше излъчена, това поне мъничко щеше да внесе успокоение сред настръхналото население на Русе. Нямаше да продължава обидната с цензурните приказки телефонна канонада не само в кореспондентския пункт, но и до късно през нощта у дома.

Другарю Цаков, моля Ви да ме разберете правилно. Става въпрос за нещо изключително важно за русенци. Хората добре разбират, че проблемът с хлора не може да се реши с магическа пръчка, но от нашето (на радиото, телевизията и вестниците) мълчание остават с впечатлението, че Русе е оставен на произвола на съдбата, че партийното и държавното ръководство на страната не взема енергични мерки за неговата защита.

Считам, че ръководството на радиото и на КТР са в състояние в тази светлина да настояват пред съответните инстанции за повече гласност на русенския проблем. От това ще спечелят всички.

8 февруари 1988 г.

Л. Антонов, БНР, за др. Владимир Цаков. За служебно ползване!

ПОРЕДНАТА ДЕМОНСТРАЦИЯ ПРОТИВ ХЛОРНОТО ОБГАЗЯВАНЕ

След четириднешното непрекъснато хлорно и минерално-киселинно обгазяване на Русе от гюргевския завод за хлорни продукти, последва и нещо съвсем логично – поредната демонстрация на русенски граждани.

Около 10 часа днес (понеделник) на площада пред Дома на народния съвет се събра, по всяка вероятност организирано, група от около 40–50 граждани и постепенно към тях се присъединяваха и други, за да нарасне групата

до около стотина души. Имаше само един лозунг, написан върху голям бял лист с фулмастер „Дайте ни чист въздух!“. Никакви опити за скандирания нямаше, нито на повишаване на тон. Просто хората стояха и чакаха някой от Общинския народен съвет да излезе за разговор.

След като по телефона непознат глас ми позвъни за започналата демонстрация, веднага се озовах там. Хората ме посрещнаха мирно и без особени реплики. Върнах се и взех репортерския магнетофон, на който записах доста от присъстващите – майки, специалисти, които ясно и недвусмислено поставиха своите настоятелни искания за чист въздух.

През това време дойдоха и други мои колеги журналисти, както и председателят на ОбНС Керчо Джамбазов. Пред него хората поставиха познатите вече и от предните две демонстрации въпроси: Кога най-после ще се реши проблемът? Защо не се състоя втората среща, този път в Русе, между др. Георги Атанасов и румънския му колега? Не е ли обидно за русенци средствата за масова информация да не дават голяма гласност на русенската трагедия? Много хора с болка разказваха на кмета за болните си деца. Други поставиха въпроса за предварителното осведомяване на гражданите, когато ще има обгазяване. Кметът се опита да отговори на много от въпросите, но явно хората не останаха много доволни от отговорите му по простата причина, че обгазяванията продължават..

Около 10,50 часа демонстрацията се разпръсна, а вторите смени потърсиха убежище в закрити помещения. След обед не бяха проведени и часовете по физическа култура в училищата в този район на града.

Ако трябва в няколко думи да обобща равносметката от продължилото петдневно обгазяване на Русе, бих могъл да кажа следното: неотработени стотици работни дни в стопанските организации, непроведени учебни занятия на близо 1000 ученици. В района поради гъстата хлорна мъгла през тези дни са станали 16 пътно-транспортни произшествия с един загинал гражданин.

По неофициална, но достоверна информация, днешното обгазяване на Източната зона на Русе превишава пределно допустимите санитарни граници, както следва: с хлор – 1,5, с минерални киселини – 4 до 5 пъти и със солна киселина – от 1,5 до 3 пъти.

8 февруари 1988 г.

Л. Антонов, БНР – да се предаде лично на др. Владимир Цаков
ОБГАЗЯВАНЕ – ЗА ПЕТИ ПОРЕДЕН ДЕН

И днес, за пети пореден ден, Русе не бе пощаден от стопаните на завода за хлор и хлорни продукти в румънския град Гюргево. Днес около обед сивосинкави гъсти облаци обгърнаха цялата Източна зона на Русе. Затруднена бе нормалната производствена дейност на Завода за огнеупорни изделия „Труд“, Захарни заводи „Димитър Благоев“, Домостроителното предприятие, Завода за тръби, Международния автотранспорт и особено на Стопанското обединение „Тежко машиностроене“. Десетки работници, които работят на открито, не започнаха работа през вторите смени, а потърсиха убежище в

закрити помещения. След обед не бяха проведени и часовете по физкултура в училищата в този район на града.

Ако трябва в няколко думи да обобща равносметката от продължилото петдневно обгазяване на Русе, бих могъл да кажа следното: неотработени стотици работни дни в стопанските организации, непроведени учебни занятия на близо 1000 ученици. В района поради гъстата мъгла тези дни са станали 16 пътно-транспортни произшествия с един загинал гражданин.

По неофициална, но достоверна информация, днешното обгазяване на източната зона на Русе превишава пределно допустимите санитарни граници, както следва: с хлор – 1,5, с минерални киселини – 4 до 5 пъти, и със солна киселина – от 1,5 до 3 пъти.

8 февруари 1988 г.

П. Атанасов, БТА, за др. Георги Ведроденски

МИРНА ДЕМОНСТРАЦИЯ СРЕЩУ ХЛОРНИТЕ ОБГАЗЯВАНИЯ НА РУСЕ

Продължилите четири дни силни хлорни обгазявания на Русе от химическите заводи в Гюргево внесоха отново напрежение сред жителите на крайдунавския град. Това като че ли предопредели и новия изблик на обществено негодувание, което днес изби в нова мирна демонстрация в центъра на града. Към 10,00 часа стотина души, техният брой варираше, тъй като едни се присъединяваха към групата, а други си отиваха, се събраха пред сградата на ОБНС. Те носеха саморъчно написан лист-плакат „Дайте ни чист въздух!“.

Демонстрацията продължи около час.

Много са мненията и изказванията на гражданите – пенсионери, работници и служители, майки, които спонтанно споделиха с председателя на Изпълкома на ОБНС Керчо Джамбазов, който излезе сред насъбралото се множество. Ето някои от тях: „Добрите намерения и приказки са много, крайно време е да вършим дела“; „Децата загиват, в неделя имаше такава силна концентрация, не можем да проветряваме, вмирисахме се“; „Всичко е мижим да те лажем“; „Да вземем опит от Югославия, която успя да накара румънците да преместят подобен завод“; „Да дадем въпроса да се реши на международен съд, да се занимае СИВ“; „Защо през декември др. Георги Атанасов не се срещна с румънския министър-председател, както бе съобщено в пресата“; „Така не се прави преустройство – само приказки“; „Абе, да ни изселват в Балкана, да ни дадат по едно местенце“ и т.н. Повечето от изказванията – главно от млади майки и пенсионери, бяха насочени към редица примери за заболяване на децата от болести на дихателните органи, към примери на изселвания на русенци в други части на страната. Болезнено бе поставен въпросът за бъдещето на русенските деца: „Моето дете миналата година 4 пъти боледува“; „Знаете ли колко трудно ражда една родилка с астма?“. А един инженер сподели, че от година и половина живее и работи във Велико Търново и му е много трудно да започне от начало всичко, „но го правя в името на здравето и на децата си“.

На зададените въпроси за това какво се прави от висшестоящите ръководства и от местната власт отговори Керчо Джамбазов. За отбелязване е, че разговорът протече дружелюбно. Въпреки това хората изразиха мнение, че не са доволни от направеното досега и че трябва да се сложи край на приказките.

Доста голямо внимание гражданите отделиха на проблема с хлорните обгазявания на Русе и отразяването му в средствата за масова информация. Най-честият въпрос бе: „Защо има табу върху писането по проблема?“. Изтъкнати бяха факти, които „показват, че хората от други страни редовно са информирани за замърсяванията на въздуха“. Ето един пример: „Скоро във в. „Работническо дело“ излезе материал за замърсяването на езерото Виктория. Това дразни, че се пише за чуждите проблеми, а за нашите се мълчи“. Друг гражданин пита: „Защо не се излъчва заснетото от „Актуална антена“ и т.н., все от този порядък. Въобще, хората искат да се пише, макар че посочиха като положителен факт появилите се публикации в пресата и по радиото и телевизията по русенския проблем. Обобщено, както се изрази един гражданин – пенсионер: „За Сергей Антонов толкова се писа и цял свят разбра за това, а за 200-хиляден град, че умира, никой не знае“.

10 февруари 1988 г.

Л. Антонов, БНР – да се предаде на др. Владимир Цаков. За служебно ползване!

ЧЕТВЪРТА ПОРЕДНА ДЕМОНСТРАЦИЯ С МИТИНГ ЗА ВЪЗДУХ

След завчерашната демонстрация против хлорното обгазяване, вчера и днес до обед непрекъснато имаше телефонни обаждания до много граждани, учреждения и организации, че днес, сряда, 10 февруари, ще има нова, още по-масова демонстрация. По-късно разбрах от телефонно обаждане и насроченото време за демонстрацията – 15 часа.

Междувременно, за 14,15 часа, в Партийния дом, бе насрочена среща на кореспондентите с първия секретар на Областния комитет на партията Петър Петров по същите проблеми – хлора и начините за отразяването му. Срещата започна по-късно и завърши около 15,05 часа.

Когато излязох от Партийния дом, демонстрацията, която преди това е била пред Дома на народния съвет – около 1000 души – с плакати и лозунги начело с майки с колички с малки деца се придвижваше към пространството пред Партийния дом. Имаше повече от 20 специално написани плакати и лозунги. Ето и съдържанието им: „Стига празни обещания от съседите“; „Докога???“; „Грози ни химическа катастрофа“; „Нима животът и вратата на русенци не струват пукната пара?“; „Стоп на хлора“; „Край на екологичната драма“; „Колко струва дадената дума?“; „Не ремонт, а демонтаж на завода“; „Живот за децата“; „Ще остане ли поколение след нас?“; „Чисто небе и бъдеще за поколението“; „Живот за децата на града ни“.

Цялата огромна група от демонстранти изпълни площада пред Партийния дом, а най-отпред се наредиха повече от 25–30 майки с детски колички и малки деца. И още лозунги: „Искаме достъп до измервателните уреди на

ХЕИ“; „Искаме по-обширно и често информация за влиянието на хлора, отровите и последствията от тях“; „Запознат ли е др. Горбачов с нашия проблем?“. Млада майка бе покрила детето си в детската количка с лозунг, на който пише: „Ще остане ли поколение след нас?“. Групата, която все повече нарастваше и към 15,30 часа вече наброяваше над 3000 души, търпеливо чакаше да излезе някой от Партийния дом, но вече половин час никой не излизаше. През това време демонстрантите непрекъснато скандираха: „Искаме чист въздух“; „Живот за нашите деца“; „Не ремонт, а демонтаж на завода“; „Телеграма до Горбачов“; „Стига празни обещания“; „Спасете децата“; „Милост за Русе“; „Живот за Русе“.

Едва към 15,30 часа от Партийния дом излязоха членовете на Политбюро на ЦК на БКП др. Гриша Филипов, първият секретар на Областния комитет на партията в Разград Петър Петров, секретарят на Общинския партиен комитет в Русе проф. Кольо Василев и кметът на града Керчо Джамбазов. Посрещнати с нова буря от възгласи и лозунги „Долу завода“; „Искаме здрави деца“.

Хората настояваха за микрофон и продължаваха възгласите „Стига лъжи“; „Искаме нота до Румъния“; „Чист въздух“; „Живот за русенци“; „Не щем да бъдем обречени“; „Стига равнодушие“; „Телеграма до Горбачов“; „Веднага, веднага!“; „Няма да се примирим“; „Това е земетръсна зона“. Отнякъде донесоха мегафон и пръв започна да говори пред демонстрантите др. Петър Петров, който каза, че за всички замърсявания се информират всички инстанции и при всички възможни случаи хората се информират за това, което се предприема. Но точно тук хората го прекъснаха с възгласи: „Не е вярно“. Той продължи с информация за всички мерки, които се вземат, включително и на най-високо равнище. Каза и за мерките, които се взимат от румънското правителство – смяна на ръководството на завода в Гюргево, ремонт на съоръженията, но и тук бе прекъснат с възгласи: „Не ремонт, демонтаж“. Той каза, че нашето правителство е направило предложение да изплати средства, но очевидно направеното е недостатъчно. Отново възгласи: „Демонтаж, демонтаж!“ Др. П. Петров каза, че при последното загазяване на 4 февруари е извикан и румънският посланик в София, пред който е изразен протест. Той отново каза, че се дава и ще се дава гласност на русенския проблем, но отново бе прекъснат: „Не е вярно“.

Мегафона взе и др. Гриша Филипов. Той продължи изложението с уверение, че партията и правителството вземат най-енергични мерки за ликвидиране на хлорната отрова и в скоро време ще бъде решен проблемът. Но през цялото време хората го прекъсваха с неодобрителни възгласи и приемаха думите му с недоверие.

Стигна се дотам, че когато той свърши и групата на ръководителите се отправиха към Партийния дом, много от демонстрантите започнаха да ги освиркват. Настигнах ги в Партийния дом и попитах др. П. Петров тази демонстрация да бъде ли отразена от средствата за масова информация. Той се посъветва с др. Гриша Филипов, който каза да не се отразява даже и за местния и областен вестник.

Когато се върнах отново при демонстрантите (бяха останали няколко стотин души), жена четеше телеграма, която гласеше: „Чрез Швейцарското посолство до Световната здравна организация и чрез Националния комитет за защита на мира до др. М. Горбачов – Днес хиляди граждани на Русе се събрахме на протестен общоградски хмитинг срещу хлора и минералните киселини, системно тровещи въздуха на града. Искаме химическия завод в гр. Гюргево да бъде демонтиран. Не искаме ремонт. Искаме живот за децата и за нас“.

10 февруари 1988 г.

П. Атанасов, БТА, до др. Георги Ведроденски.

Спешно!

МИРНА ДЕМОНСТРАЦИЯ НА РУСЕНЦИ ПРОТИВ ХЛОРНИТЕ ОБГАЗЯВАНИЯ

От няколко дена анонимни обаждания по телефоните на кореспондентите в Русе, във в. „Дунавска правда“, радио- и телевизионния центрове „известяваха“, че на 10 февруари (сряда) ще има нова мирна демонстрация на русенци против хлорните обгазявания на града от химическите заводи в Гюргево. Днес бе уточнен и часът – 15,00. От слух всичко това се превърна в истина.

Точно в 15,00 часа на Площада на свободата в центъра на града се събраха хора, които отначало бяха пред сградата на ОБНС, после обиколиха площада и дойдоха пред Партийния дом. Отначало като че ли техния брой бе 1000–1500 души, но постепенно към групата се присъединяваха нови граждани и броят им нарасна на повече от 3000 души. Най-отпред на групата вървяха майки с детски колички. Участниците в мирната демонстрация носеха близо 20 лозунги... (цитирани по-горе – бел. В.А.)

За разлика от предишните три мирни демонстрации сега скандиранията на гражданите не стихваха. Те издигаха възгласи: „Искаме въздух“; „Стига обещания“; „Стига хлор“; „Не думи, а дела“; „Дайте отговор“; „Пресконференция в Русе“; „Телеграма до Горбачов“; „Милост за Русе“; „Ще чакаме упорито“; „Спасете децата“ и др.

Пред множеството излязоха другарите Гриша Филипов, който днес е в Русе на работно посещение, първият секретар на Областния комитет на БКП Петър Петров, партийни и държавни ръководители на Община – Русе. Те бяха посрещнати с възгласи: „Въздух!“ и „Искаме здрави деца“. Когато др. Филипов понечи на говори, бе прекъснат с възгласи: „Мегафон“. Тък като в момента нямаше, а бяха пратили да донесат, участниците в демонстрацията скандираха споменатите по-горе възгласи, както и – „На съд в Хага“; „Не щем да бъдем обречени“; „Днес 1000 – утре 200 000“; „Всеки ден умираме бавно“; „Седем години чакаме решение“; „Стига равнодушие“; „Няма да се примирим“; „Престъпно е за децата“; „Ще има ли поколение след нас?“ и т.н.

Когато донесоха мегафон (микрофонът дойде по-късно), към хората се обърна др. Петров. Той говори за мерките, които са предприети и се предприе-

мат от правителството за решаване на въпроса със замърсяването на Русе с хлор и хлорни продукти от Гюргево. Той информира, че след срещата на другарите Георги Атанасов и Константин Дъскълеску заводът е бил спрян за ремонт, ръководството било сменено. И обясни, че след голямото ново обгазяване на Русе е разговаряно с румънския посланик. Той каза, че до края на февруари ще има нова среща на министър-председателите на двете страни, като тук бе прекъснат с възгласи – „В Русе!“. По време на изложението на др. Петров много често хората го прекъсваха със силни скандирания – „Кога?“, „Демонтаж“ (за румънския завод), „Нота!“, „Гласност“, „Актуална антена“ в Русе“, „Защо сърбите успяха?“ и др., както и със силно оживление.

На няколко пъти събраното множество скандира „Филипов!“. Др. Гриша Филипов също говори пред русенци. Той изтъкна, че тревогата на всички е тревога на цялата страна. Въпросът за загазяването на Русе се превърна в общонационален въпрос и не случайно в плана за 1988 г. е записано, като задължение на правителството, за предприемане на мерки за решаване на въпроса. Тук хората ръкопляскаха. Др. Филипов говори и за мерките, които предприема партията и държавата по русенския въпрос. Той призова гражданството да прояви нужното търпение и вяра в партията и правителството, че въпросът ще бъде решен. Той каза, че съветското правителството също е запознато и участва в неговото решаване. Др. Филипов заяви, че нашата страна е предложила на румънската да предостави средства, валута за построяване на Гюргевския завод другаде, на което бе ръкопляскано. Но това няма да бъде лесно, за което е нужно време и разбиране от страна на русенци. Накрая др. Филипов каза, че населението на Русе няма да бъде оставено на произвола, както се изразяват някои хора, а неотклонно ще се действа за решаването на въпроса. Неговото изложение също бе прекъсвано с чести оживления и възгласи – „Децага не могат да чакат“, „Демонтаж“, „Докога?“, „Не искаме втори Бопал“ и т.н. Точно в 16,10 часа мирната демонстрация (митинг) завърши. След като ръководителите си заминаха една жена прочете текст за телеграма до Световната здравна организация – чрез посолството на Швейцария у нас и до Михаил Горбачов – чрез Националния комитет за защита на мира. Текстът бе горе-долу такъв: „Днес хиляди граждани се събраха на протестен общоградски митинг срещу хлора и минералните киселини, системно тровещи въздуха на града. Искане химическия завод в Гюргево да бъде демонтиран. Не искаме ремонт! Искане живот за децага ни и за нас“.

Забележка: Както вече съобщих, лично др. Филипов каза информация за демонстрацията да не се излъчва.

TELEXES MARKED
"FOR OFFICIAL USE"

Summary

The documents proposed here cover the period 29 October 1984 – 10 February 1988. The correspondents of BNR and BTA Lyuben Antonov and Petar Atanasov cover the chlorine gassing of Ruse from the Romanian plant "Vidahim" in Giurgiu and the reactions of Ruse residents against the inaction of the Bulgarian authorities. Particular attention is paid to the demonstrations of the residents of the Danube city in defense of their right to life and future for their children. The information is secret and not intended for the public but demonstrates the empathy of its authors with the fate of the residents of Ruse who have become hostages to the reluctance of the official authorities to respond to their just demands.